

Јован ВУЈИЧИЋ

асистент Правног факултета Универзитета у Крагујевцу

ПОЈАМ УСЛУГА У ПРАВУ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

Резиме

Правилна примена одредби којима се регулише слобода пружања услуга претпоставља претходно одређење предметној поља њене примене. Услугама у смислу Уговора о функционисању Европске уније сматрају се услуге које се редовно пружају уз накнаду, уколико нису регулисане одредбама које се односе на слободу кретања робе, калитала и лица. Под услугама се нарочито подразумевају делатности индустријској карактера, делатности комерцијалној карактера, занатске делатности и делатности слободних професија. У више предмета, окренуто је питање незаконитих или неморалних услуга, делатности које су у неким државама чланицама дозвољене, али не и у осталим. Из анализираних пресуда Суда правде можемо закључити да се и такве активности могу сматрати услугама у смислу чл. 56 и 57 УФЕУ. Ипак, државе чланице могу оградити вршење таквих услуга у складу са легитимним циљевима признатим правом Европске уније, при чему оградитења морају бити недискриминаторна, пропорционална и у складу са осталим правним принципима, а нарочито са основним правима, чије поштовање обезбеђује Суд правде.

Кључне речи: право Европске уније, слобода пружања услуга, услуге, оградитења слободе пружања услуга.

I Увод

Правилна примена одредби којима се регулише слобода пружања услуга претпоставља претходно одређење предметног поља њене примене. Услугама у смислу Уговора о функционисању Европске уније сматрају се услуге које се редовно пружају уз накнаду, уколико нису регулисане одредбама које се односе на слободу кретања робе, капитала и лица.¹ Под услугама се нарочито подразумевају делатности индустријског карактера, делатности комерцијалног карактера, занатске делатности и делатности слободних професија.² Ово набрајање није исцрпно, па и друге делатности могу бити подведене под појам услуга.

У више предмета, покренуто је питање незаконитих или неморалних услуга, делатности које су у неким државама чланицама дозвољене, али не и у осталим. Будући да државе, у којима су такве делатности незаконите, имају интерес да забране или ограниче њихово обављање на својој територији, потребно је одговорити на питање да ли се те активности могу сматрати услугама.³ Уколико је одговор потврдан, потребно је, даље, утврдити да ли се таквим националним прописима ограничава слобода пружања услуга, и под којим условима ограничења могу бити оправдана.

II Предмет 15/78 *Société Générale Alsacienne de Banque SA v Walter Koestler*

Walter Koestler, немачки држављанин, био је од 1968. године директор Француско-немачког војног научноистраживачког института у Сент Луиу, француском граду у департману Горња Рајна, где је и живео од 1. јула 1968. године до 28. јула 1973. године. За време његовог боравка у Француској, уговорио је са *Société Générale Alsacienne de Banque SA*, француском банком са седиштем у Стразбуру, да она извршава његове налоге на Париској берзи. Ове трансакције нису биле у форми куповине и продаје акција, већ су се састојале у поравнању разлика између уговорене цене акција и њихове стварне цене на дан обрачунавања. Добитке и губитке, француска банка је књижила на текућем рачуну отвореном на име *Walter Koestler*, у вези са кредитом који му је одобрила.

1 Уговор о функционисању Европске уније (Treaty on the Functioning of the European Union (Consolidated version 2012) *OJ C 326*, 26.10.2012; даље у фуснотама: УФЕУ), чл. 57 ст. 1.

2 УФЕУ, чл. 57 ст. 2.

3 Paul Craig, Gráinne de Búrca, *EU Law, Text, Cases and Materials*, fifth edition, Oxford, 2011, стр. 797.

По основу ових трансакција, укључујући камате, трошкове и таксе, *Walter Koestler* је 31. јануара 1975. године дуговао банци 852.620,39, тадашњих, француских франака. Када се поново преселио у Немачку, и пошто је одбио да измири дуг, банка је покренула поступак пред Регионалним судом у Бону (*Landgericht Bonn*). Првостепеном пресудом одлучено је да износ од 473.937,47 француских франака, који се може приписати шпекулативним берзанским трансакцијама није утужив, јер је тужба којом се захтевају таква потраживања забрањена у складу са немачким Законом о берзама и робним тржиштима (*Börsengesetz*) и чл. 762 и 764 Немачког грађанског законика (*Bürgerliches Gesetzbuch, BGB*).

Против ове пресуде банка је изјавила жалбу. Другостепени је потврдио првостепену пресуду. Одлучујући о жалби, Виши регионални суд у Келну заузео је став да би, иако је несумњиво да је за регулисање правног односа између странака меродавно француско право и без обзира што је потраживање у питању пуноважно према праву државе у којој је настало, намирење дуга ове врсте судским путем било противно јавном поретку Немачке.

Када је спор поново изнет пред Виши регионални суд у Келну, путем жалбе коју је на другостепену пресуду изјавио *Walter Koestler*, Суд је одлучио да прекине поступак и Суду правде упути на претходно решавање следећа питања:

1. Да ли се, правилно тумаченим, чл. 59 и 60 Уговора о оснивању Европске економске заједнице,⁴ искључује примена установе јавног поретка?
2. Да ли је релевантно за одговор на прво питање да ли, према немачком праву, немачки држављанин има способност да закључи уговор о обављању шпекулативних берзанских трансакција?

Решавајући о претходним питањима, Суд правде је најпре констатовао да је национални суд исправно поступио када је прихватио да се у случајевима ове врсте примењују одредбе Уговора којим се регулише слобода пружања услуга.⁵ Нема сумње да се услуге као што су оне у питању обухваћене појмом услуга из ст. 1 чл. 57 Уговора о функционисању Европске уније (*ex st. 1 чл. 60 УБЕЗ*), којим се уопштено упућује на све активности економског карактера.⁶ Како се слобода пружања услуга не примењује на „потпуно унутрашње ситуације“⁷, било је потребно ут-

4 Одговарајуће одредбе сада су садржане у чл. 56 и 57 УФЕУ.

5 Предмет 15/78 *Société Générale Alsacienne de Banque SA v Walter Koestler* [1978] ECR 1971, пар. 3 алинеја 1.

6 *Истио*, пар. 3 алинеја 2.

7 P. Craig, G. de Búrca, *нав. дело*, стр. 792.

врдити да ли постоји прекогранични елемент. Трансакције на које се односи предмет *Koestler* не могу се сматрати услугама које се пружају само унутар једне државе чланице када се корисник услуга, пре престанка уговорног односа између странака,⁸ преселио у другу државу чланицу.⁹ Тиме је испуњен услов из ст. 1 чл. 56 УФЕУ (ex ст. 1 чл. 59 УЕЕЗ) да се слободом пружања услуга могу користити „...држављани држава чланица који су настањени у држави чланици која није држава лица коме су услуге намењене“.

У основи одредби ст. 3 чл. 57 УФЕУ (ex ст. 3 чл. 60 УЕЕЗ) је принцип недискриминације. Држава чланица у којој је настањен корисник услуга мора поступати према страном пружаоцу услуга на исти начин као што поступа према својим држављанима. У циљу имплементације овог принципа, Генералним програмом за укидање ограничења слободном пружању услуга дефинисане су препреке које треба елиминисати у складу са Уговором као: било које мере које, сагласно одредбама утврђеним законом, неким другим прописом, или административним мерама у држави чланици, или као последица примене такве одредбе, или административне праксе, забрањују или отежавају пружање услуга лицу у његовом настојању да обавља делатност као samozапослено лице, поступајући према њему различито у односу на држављане државе у питању.¹⁰ Као ограничења сматрају се и било који захтеви у погледу пружања услуга наметнути, сходно одредбама закона, неког другог прописа, или утврђеним административним мерама, или као последица административне праксе, који, иако применљиви независно од држављанства, искључиво или првенствено ометају пружање услуга страном држављанима.¹¹

Примена одговарајућих одредби немачког права, према којима потраживања по основу шпекулативних берзанских трансакција нису утужива, не представља дискриминацију према страном пружаоцима услуга ако се исто ограничење примењује у случајевима када лица која пружају услуге, а настањена су у домаћој држави чланици, захтевају наплату потраживања исте врсте.¹² Према томе, немачки суд, одбијајући захтев француске банке, због разлога заснованих на јавном поретку, чак

8 Ово, нарочито, мора бити случај када се предмет спора односи на салдо на текућем рачуну по основу трансакција које се не могу сматрати обављеним док салдо не буде савњен. *Нав. предмет Коестлер*, пар. 3 алинеја 4.

9 *Исто*, пар. 3 алинеја 3.

10 General Programme for the abolition of restrictions on freedom to provide services, *OJ* 2, 15.1.1962, стр. 32–35, English special edition: Series II Volume IX, стр. 3–6, Title III: Restrictions, A.

11 *Исто*.

12 *Нав. предмет Коестлер*, пар. 5 алинеја 1.

и када су потраживања ове врсте пуноважна по праву друге државе чланице у којој су настала, није повредио право Европске уније (тада комунитарно право), под условом да поступа на недискриминаторан начин.¹³ Иако се Уговором забрањује дискриминација, њиме се не намеће обавеза поступања према страним пружаоцима услуга на повољнији начин, упућивањем на њихово национално право.¹⁴ С обзиром на одговор дат на прво питање, није било потребе решавати дуго.¹⁵

III Предмет C-159/90 *The Society for the Protection of Unborn Children Ireland Ltd v Stephen Grogan and Others*

Stephen Grogan и остали тужени били су службеници студентских удружења у Ирској која су издавала одређене публикације намењене студентима. У тим издањима биле су садржане информације о могућностима обављања законитог медицинског прекида трудноће у клиникама у Уједињеном Краљевству, њихове локације, као и подаци о начину ступања у контакт са њима. Како тужени нису одговорили на захтев Друштва за заштиту нерођене деце Ирске (*The Society for the Protection of Unborn Children Ireland Ltd*), компаније чији је циљ спречавање декриминализације абортуса и афирмисање, заштита и промовисање људског живота од момента зачећа, да не објављују наведене информације, Друштво је пред Вишим судом Ирске покренуло поступак са циљем да се дистрибуција таквих података прогласи незаконитом и да се изрекне судска забрана њеног вршења.

Виши суд је сматрао да се у вези са предметом постављају питања тумачења комунитарног права. Стога, је одлучио да прекине поступак и Суду правде упути на претходно решавање следећа питања:

1. Да ли се услугом, у смислу одредби чл. 60 УЕЕЗ,¹⁶ може сматрати организована активност или процес обављања абортуса или медицинског прекида трудноће?
2. У одсуству било каквих мера којима се обезбеђује усклађивање националних прописа држава чланица којима се регулише обављање абортуса, да ли држава чланица може забранити дистрибуцију података о одређеној клиници или клиникама у другој држави чланици, у којој се медицински прекид трудноће законито изводи?

13 *Истио*, пар. 5 алинеја 2.

14 *Истио*, пар. 6.

15 *Истио*, пар. 7.

16 Одговарајуће одредбе сада су садржане у чл. 57 УФЕУ.

3. Да ли се комунитарним правом гарантује право лицима, у држави чланици А, да објављују информације о клиникама, у држави чланици Б, у којима се врши абортус, када је у држави чланици А обављање абортуса забрањено и Уставом и кривичним законодавством, али је, под одређеним условима, дозвољено у држави чланици Б?

Према ст. 1 чл. 57 УФЕУ (*ex st.* 1 чл. 60 УЕЕЗ), услугама у смислу Уговора се сматрају услуге које се редовно пружају уз накнаду, уколико нису регулисане одредбама о слободи кретања робе, капитала или лица. Такође, изричито је наведено да су појмом услуга обухваћене делатности слободних професија.¹⁷ На основу тога, мора се сматрати да је прекид трудноће, будући да се законито обавља у више држава чланица, медицинска активност која се редовно врши уз накнаду и може се спроводити као део делатности слободних професија.¹⁸ *A fortiori*, јер се према пракси Суда правде на медицинске активности примењује чл. 56 и 57 УФЕУ.¹⁹

Одговарајући на аргументе да се обављање абортуса не може сматрати услугом, јер је „...изразито неморално и подразумева уништење живота људског бића, односно нерођеног детета“,²⁰ Суд правде је заузео став да „каква год да је вредност тих аргумената на моралном плану... није на Суду да својим схватањем мења процену законодавстава држава чланица у којима се такве активности врше легално“.²¹

Пошто је утврђено да медицински прекид трудноће, који се спроводи у складу са прописима државе у којој се обавља, представља услугу,²² било је потребно одредити да ли се забраном дистрибуције наведених информација ограничава слобода пружања услуга. Како је констатовано да је веза између студентских удружења и клиника у другој држави чланици „сувише слаба“,²³ забрана дистрибуције података у тим околностима не може се сматрати као ограничење слободе пружања услуга.²⁴ Да су клинике у питању платиле студентским удружењима за

17 УФЕУ, чл. 57 ст. 2д (*ex УЕЕЗ*, чл. 60, ст. 2д).

18 Предмет C-159/90 *The Society for the Protection of Unborn Children Ireland Ltd v Stephen Grogan and Others* [1991] ECR I-4685, пар. 18.

19 Видети спојене предмете 286/82 и 26/83 *Graziana Luisi and Giuseppe Carbone v Ministero del Tesoro* [1984] ECR 377, пар. 16.

20 *Нав. предмет Гроган*, пар. 19.

21 *Истио*, пар. 20.

22 *Истио*, пар. 21.

23 *Истио*, пар. 24.

24 *Истио*, пар. 27 и 32.

дистрибуцију информација, Суду правде би било теже да избегне негодна уставна питања која су постављена у вези са овим случајем.²⁵

Информације на које се односи питање националног суда нису биле дистрибуиране у име пружаоца услуга настањеног у другој држави чланици. Напротив, њихово објављивање представља вршење слободе говора и слободе да се преносе и примају информације, слобода које су гарантоване Конвенцијом о заштити људских права и основних слобода.²⁶ Управо на том аргументу је био заснован један од приговора тужених у главном поступку. Позивајући се на пресуду у предмету *Elliniki Radiophonia Tileorasi*,²⁷ Суд правде је истакао да, када национално законодавство потпада под област примене комунитарног права, он мора, када је од њега захтевано да одлучи о претходном питању, обезбедити националном суду све елементе неопходне за тумачење, како би се оценила усклађеност тих прописа са основним правима, утврђеним, нарочито, Европском конвенцијом о људским правима, чију заштиту обезбеђује управо Суд.²⁸ Међутим, Суд нема такву надлежност у погледу националних прописа који су изван оквира комунитарног права, као што је то случај у овом предмету, имајући у виду закључак Суда у погледу спорне забране.²⁹

Било је потребно размотрити и аргумент тужених у главном поступку да је забрана у питању, која је била заснована на уставном амандману усвојеном 1983. године, у супротности са тадашњим чл. 62 УЕЕЗ, којим је било предвиђено да државе чланице не смеју уводити нова ограничења слободе пружања услуга, с обзиром да је Уговор ступио на снагу пре поменуте уставне промене.³⁰ Из истих разлога као у случају претходног приговора тужених, чланом 62 УЕЕЗ, који је комплементаран чл. 59, не могу се забранити ограничења која нису обухваћена чл. 59.³¹

25 Siofra O’Leary, „Free Movement of Persons and Services“, у: Paul Craig, Gráinne de Búrca (eds.), *The Evolution of EU Law*, second edition, Oxford, 2011, стр. 530.

26 Видети Конвенција о заштити људских права и основних слобода, чл. 10 ст. 1.

27 Предмет C-260/89 *Elliniki Radiophonia Tileorasi AE and Panellinia Omospondia Syllogon Prossopikou v Dimotiki Etairia Pliroforissis and Sotirios Kouvelas and Nicolaos Avdellas and others* [1991] ECR I-2925.

28 *Истио*, пар. 42. Видети и спојене предмете 60 и 61/84 *Cinéthèque SA and others v Fédération nationale des cinémas français* [1985] ECR 2605, пар. 26; предмет 12/86 *Meryem Demirel v Stadt Schwäbisch Gmünd* [1987] ECR 3719, пар. 28.

29 *Нав. предмет Гроган*, пар. 31.

30 *Истио*, пар. 28.

31 *Истио*, пар. 29.

IV Предмет C-275/92 *Her Majesty's Customs and Excise v Gerhart Schindler and Jörg Schindler*

У предмету *Schindler*,³² Суд правде је утврдио да се организовање лутрије сматра услугом која се редовно пружа уз накнаду, цену тикета.³³ Прекогранични елемент се састојао у томе што су услуге нуђене у држави чланици у којој није настањен организатор лутрије.³⁴ На њену класификацију као услуге није утицало то што је организовање лутрије строго регулисано и непосредно контролисано од стране јавних власти. Лутрија представља уобичајену појаву, и у таквим околностима не може бити сматрана као делатности чија штетна природа проузрокује да буде забрањена у свим државама чланицама и чији се положај према комунитарном праву може упоредити са активностима које се односе на незаконите производе, иако се, као што су то истакле владе појединих држава чланица, уговори о игри или опклади сматрају неважећим у правима одређених држава чланица.³⁵ Што се тиче оспоравања моралности лутрије, Суд правде је поновио став утврђен у предмету *Grogan* о односу схватања Суда и процене законодавца у држави чланици у којој се таква активност обавља законито.³⁶

Националним законодавствима којима се забрањује, уз одређене изузетке, организовање лутрије и којима се тиме у потпуности спречавају организатори из других држава чланица да се промовишу и продају своје тикете, било директно или преко независних агената, ограничава се слобода пружања услуга, чак и ако се примењују без дискриминације. Према пракси Суда правде, забрањена су ограничења слободе пружања услуга, чак и ако се примењује без разлике на домаће пружаоце услуга као и на оне из других држава чланица, када се њиме може забранити, отежати или учинити мање повољном делатност лица настањених у другој држави чланици, у којој законито пружају сличне услуге.³⁷ Суд правде је одредбе чл. 56 УФЕУ (ex. чл. 59 УЕЕЗ) тумачио не само као средство обезбеђења једнаког третмана пружаоца услуга настањених у различитим државама чланицама, већ и као средство уклањања ограничења слободе пружања „интра-комунитарних услуга“.³⁸ Међутим,

32 Предмет C-275/92 *Her Majesty's Customs and Excise v Gerhart Schindler and Jörg Schindler* [1994] ECR I-1039.

33 *Истио*, пар. 16–28 и 37.

34 *Истио*, пар. 29.

35 *Истио*, пар. 32.

36 *Истио*.

37 Предмет C-76/90 *Manfred Säger v Denneweyer & Co. Ltd* [1991] ECR I-4221, пар. 12.

38 José Luís da Cruz Vilaça, „On the Application of Keck in the Field of Free Provision of Services“, у: Mads Andenas, Wulf-Henning Roth (eds.), *Services and Free Movement in EU Law*, Oxford, 2002, стр. 29.

имајући у виду моралне, религијске и културне аспекте лутрије и других игара на срећу у различитим државама чланицама, државним властима је остављено довољно простора да одреде оно што је потребно да би се играчи заштитили од преваре и да би се одржао друштвени поредак.³⁹ Ти циљеви су у пракси Суда правде већ били признати као легитимни, тј. такви да се њима могу оправдати ограничења слободе пружања услуга.⁴⁰ Специфичне особине лутрије оправдавају ограничења у погледу начина на који се лутријама управља, величине улога и алокације добити која је њима остварена. У таквим околностима, на државама чланицама је да процене, не само да ли је потребно да те делатности ограниче, већ и да ли их треба забранити, под условом да те мере нису дискриминаторне.⁴¹

Мада се пресуда у предмету *Schindler* односи на организовање лутрије, принципи који су у њој изнети и образложени такође важе и за друге упоредиве облике игара на срећу: слот машине,⁴² примање опклада на спортске догађаје,⁴³ апарате за игру,⁴⁴ игре на срећу које се организују у казинима, рулет и игре картама.⁴⁵

V Предмет C-268/99 *Aldona Malgorzata Jany and Others v Staatssecretaris van Justitie* [2001] ECR I-8615

У предмету *Jany*,⁴⁶ Суд правде је, поред осталог, одлучивао о томе да ли се бављење проституцијом може сматрати пружањем услуга уз

39 *Нав. њрегмеѝ Schindler*, пар. 57–59.

40 Видети спојене предмете 110 и 111/78 *Ministère public and “Chambre syndicale des agents artistiques et impresarii de Belgique” ASBL v Willy van Wesemael and others* [1979] ECR 35, пар. 28; предмет 220/83 *Commission of the European Communities v French Republic* [1986] ECR 3663, пар. 20; *нав. њрегмеѝ Koestler*, пар. 5.

41 *Нав. њрегмеѝ Schindler*, пар. 61.

42 Видети предмет C-124/97 *Markku Juhani Läärä, Cotswold Microsystems Ltd and Oy Transatlantic Software Ltd v Kihlakunnansyyttäjät (Jyväskylä) and Suomen valtio (Finnish state)* [1999] ECR I-6067.

43 Видети предмете C-67/98 *Questore di Verona v Diego Zenatti* [1999] ECR I-7289; C-243/01 *Criminal proceedings against Piergiorgio Gambelli and Others* [2003] ECR I-13031; спојене предмете C-338/04, C-359/04 и C-360/04 *Criminal proceedings against Massimiliano Placanica and Others* [2007] ECR I-1891; C-46/08 *Carmen Media Group Ltd v Land Schleswig-Holstein and Innenminister des Landes Schleswig-Holstein* [2010] ECR I-8149.

44 Видети предмет C-6/01 *Associação Nacional de Operadores de Máquinas Recreativas (Anomar) and others v Estado português* [2003] ECR I-8621.

45 Видети предмет C-64/08 *Criminal proceedings against Ernst Engelmann* [2010] ECR I-8219.

46 Предмет C-268/99 *Aldona Malgorzata Jany and Others v Staatssecretaris van Justitie* [2001] ECR I-8615.

накнаду. Као разлози због којих се проституција не може подвести под појам економске активности коју обављају samozапослена лица навођени су: њена противзаконитост, разлози јавног морала и проблеми у утврђивању и контролисању да ли су особе које се баве таквом делатношћу способне да поступају слободно и да ли су, стога, у прикривеном радном односу.⁴⁷

У већини држава чланица проституција није забрањена, штавише, она је толерисана, па чак и регулисана.⁴⁸ Што се тиче њене неморалне природе, Суд правде је истакао да треба имати у виду, као што је већ раније утврђено у предметима *Grogan* и *Schindler*, да није на Суду да својим схватањем мења процену законодаваца држава чланица у којима се, наводно, неморалне активности обављају легално.⁴⁹ Због тога што је тешко контролисати независност и слободу деловања лица која се баве проституцијом, не може се поћи од претпоставке да бављење проституцијом подразумева постојање прикривеног радног односа.⁵⁰ Национални суд ће у сваком конкретном случају, на основу изведених доказа, утврдити да ли се лице у питању проституцијом бави као samozапослено лице, тј.: изван сваког односа субординације у погледу избора делатности, услова рада и накнаде; уз његову сопствену одговорност; и у замену за накнаду која се њему плаћа директно и у потпуности.⁵¹ Уколико су наведени услови испуњени, бављење проституцијом се сматра пружањем услуга уз накнаду.⁵²

Државе чланице, ипак, могу одступити од примене одредби којима се регулише слобода пружања услуга, поред осталог, у циљу заштите јавног поретка. Позивајући се на пресуде у предметима *Adoui and Cornuaille*⁵³ и *Calfa*,⁵⁴ Суд правде је истакао да је потребно, да би се такво одступање применило, да постоји истинска и довољно озбиљна претња једном од битних интереса друштва.⁵⁵ Мада, комунитарним правом државама чланицама није наметнута једнообразна скала вредности у погледу процене понашања које може бити сматрано као противно јавном поретку, ограничење слободе пружања услуга које се односи на

47 *Истио*, пар. 51.

48 *Истио*, пар. 57.

49 *Истио*, пар. 56.

50 *Истио*, пар. 67.

51 *Истио*, пар. 70.

52 *Истио*, пар. 49, 50. и 71.

53 Спојени предмети 115 и 116/81 *Rezguia Adoui v Belgian State and City of Liège; Dominique Cornuaille v Belgian State* [1982] ECR 1665.

54 Предмет C-348/96 *Criminal proceedings against Donatella Calfa* [1999] ECR I-11.

55 Видети нав. *у предмету Adoui and Cornuaille*, пар. 8; нав. *у предмету Calfa*, пар. 21.

држављане друге државе чланице, не може бити оправдано ако, у односу на исту делатност коју предузимају држављани прве државе, нису прописане рестриктивне, или друге ефикасне мере, које за циљ имају сузбијање таквог понашања.⁵⁶

VI Предмет C-137/09 *Marc Michel Josemans v Burgemeester van Maastricht*

За разлику од проституције, маркетинг опојних дрога, укључујући и оне добијене из конопље, као што је канабис, је забрањен у свим државама чланицама, како на основу међународног права, тако и према праву Европске уније, изузев дистрибуције, строго контролисане од стране надлежних органа, за медицинске или научне сврхе. У складу са тим, Суд правде је у предмету *Josemans*⁵⁷ одлучио да се власници тзв. марихуана кафеа не могу позвати на одредбе о слободи пружања услуга као приговор против општинских прописа којима се забрањује приступ таквим објектима нерезидентима, док им је такво право признато у односу на делатност кетеринга.⁵⁸

У погледу пружања кетеринг услуга у таквим кафеима, пресуђено је да, иако се општинским прописима ограничава слобода пружања услуга, ограничења су оправдана потребом сузбијања нарко туризма и проблема који су њиме изазвани, као облика борбе против опојних дрога.⁵⁹ Она се тиче одржавање јавног поретка и заштите здравља грађана на нивоу државе чланице, али, такође, и на нивоу Уније. Када је у питању могућност усвајања мање рестриктивних мера, конкретније, дозвољавање нерезидентима да посећују кафеу уз забрану да им се продаје канабис, мора се истаћи да није лако са тачношћу проверавати и надгледати да ли се опојне дроге служе нерезидентима или се од њих конзумирају.⁶⁰ Осим тога, постоји опасност да би таквим приступом била подстакнута илегална трговина или препродаја канабиса од стране резидената нерезидентима унутар таквих објеката.⁶¹ Не може се сматрати да је неконзистентно за државу чланицу да усвоји прикладне мере које се односе на велики прилив резидената других држава чланица, који желе да се користе тиме што је маркетинг канабиса толерисан у

56 Нав. *прегмету Adoui and Cornuaille*, пар. 8; нав. *прегмету Jany*, пар. 60 и 61.

57 Предмет C-137/09 *Marc Michel Josemans v Burgemeester van Maastricht* [2010] ECR I-13019.

58 *Истио*, пар. 54.

59 *Истио*, пар. 84.

60 *Истио*, пар. 81.

61 *Истио*.

тој држави чланици, при чему је продаја таквих производа забрањена у свим државама чланицама.⁶²

VII Закључак

Иако се чини да услуге које се пружају морају бити законите, то не значи да их све државе чланице морају сматрати таквим да би представљале услуге у смислу одредби чл. 56 и 57 УФЕУ. Ако су законите у неким државама чланицама, активности које се предузимају уз накнаду могу се сматрати услугама. Такве услуге тичу се осетљивих области националне друштвене и економске политике. Државе чланице, ипак, задржавају право да ограниче вршење таквих услуга у складу са легитимним интересима признатим правом Европске уније. Рестриктивне мере морају, у сваком случају, бити погодне за остварење постављених циљева и њима се не сме ићи преко онога што је потребно за њихово постизање, морају бити у складу са општим правним принципима, а нарочито са основним правима, чије поштовање обезбеђује Суд правде, а која проистичу, поготову, из Европске конвенције о заштити људских права и основних слобода и морају се примењивати без дискриминације.

Jovan VUJIĆIĆ

Junior Faculty Member at the Faculty of Law University of Kragujevac

THE NOTION OF SERVICES IN EU LAW

Summary

Appropriate application of provisions concerning the freedom to provide services assumes preliminary determination of relevant field of its application. Services shall be considered to be services within the meaning of the Treaty on the Functioning of the European Union where they are normally provided for remuneration, in so far as they are not governed by the provisions relating to freedom of movement for goods, capital and persons. Services shall in particular include activities of an industrial character, activities of a commercial character, activities of craftsmen and activities of the professions. In several cases the question of illegal or immoral services have raised, activities which are lawful in some Member States, but not in others. From analyzed judgments of The Court

⁶² *Исцо*, пар. 78.

of Justice, we can conclude that such activities could be considered to be service within the meaning of the Articles 56 and 57 TFEU. However, Member States may restrict such services in accordance with legitimate aims acknowledged by EU law, whereby the restrictions must be applied without discrimination, must be proportionate and must be in accordance with the general principles of law and in particular of fundamental rights, the observance of which the Court ensures.

Key words: *EU law, the freedom to provide services, services, restrictions of freedom to provide services.*